

TELEGRAFUL ROMAN.

Apare Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarchie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidieceșane Sibiu, strada Măcelarilor 47

Oorespondențele sânt a se adresa la:
Redacțiunea „Telegraful Român”, strada Măcelarilor Nr. 43.
Epistole nefrancate se refuză. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERȚIUNILE

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori
15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr. pentru
fie-oare publicare.

Atențiune!

Timpul reclamarilor electorale au sosit! Atragem atențiunea celor ce se cuvine, să fie cu băgare de seamă, ca nici un îndreptățit de a fi alegător, să nu rămână neîntrodus în listele electorale.

Nr. 2354. Plen.

Cerculariu

cătră toate oficiile protopresbiterale din archidieceșana transilvană.

La 16/28 a luni curente Iunie 1883 se împlinesc de ce ani dela moartea fericitului predecesor al meu arhiepiscop și metropolit Andreiu Baron de Șaguna, a căruia memoria se păstrează și se va păstra pentru totdeauna cu pietate în inimile românilor ortodocși, cari cunosc și știu apreția rezultatele mari și binefăcătoare ale archiepiscopiei fericitului.

Conduc de simțul viu al recunoștinței față de virtuțile sublime și de meritele nesterse ale acestui mare bărbat, de asemenea și de simțul dureros al pierderii mari, ce prin moartea lui avu să o sufere acum de ce ani biserica și națiunea noastră, — Consistoriul archidieceșan află de bine: ca la împlinirea primului ciclu de de ce ani dela moartea neuitatului meu archiepiscop să-și depună în mod solen tributul de pietate și recunoștință la însuși mormântul repausatului, adecă în comuna Reșinari.

Spre scopul acesta Joi la 16/28 Iunie a. c. precis la 10 oare înainte de meazădi, cu ajutorul lui Dumnezeu sub conducerea mea personală, în prezența și respective cu asistența întregului personal al consistoriului archidieceșan și al seminariului nostru Andreian, precum și a altor participanți de toată starea și etatea, se va celebra în curtea comună Reșinari, la mormântul fericitului predecesor al meu arhiepiscop și metropolit Andreiu un parastas solen, căruia îi va premerge în oarele dela 8 până la 10 ritualele comune ale dălei și anume sânta liturgie în biserica cea mare de acolo.

Atrag prin cerculariul acesta atențiunea clerului și poporului din întreaga archidieceșă la aceasta și de tristă serbare, în cea speranță: că precum în urma instrucțiunilor date de aici s'a urmat în cei nouă ani din urmă, așa și acum la împlinirea unui deceniu dela moartea fericitului, în fiecare biserică parochială din archidieceșana noastră să

se țină parastas solen pentru odichna aceluiași re-pausat arhiepiscop și metropolit Andreiu, și adecă decă nu chiar în aniversaria morții, carea în acest an e o zi de lucru, negreșit în Dumineca ce va urma, adecă în 19 Iunie vechiu.

Tot odată mă aflu îndemnat a atrage atențiunea publicului nostru bisericesc în special și la acea: că mult ar contribui la solenitățile parastasului de de ce ani, care se va celebra Joi în 16/28 Iunie a. c. la mormântul repausatului în comuna Reșinari, decă clerul și poporul nostru, mai ales inteligența superioară, și din locuri mai îndepărtate ar participa la acest parastas într'un numer cât se poate mai însemnat, ca așa manifestările devoțiunii noastre față de memoria neuitatului archiepiscop să fie deamănă de marele nume al aceluia.

Oficiile protopresbiterale sânt poftite a distribui cu posibilitate celeritate câte un exemplariu din acest cerculariu la singuraticile parochii din tracturile lor spre scire și acomodare.

Sibiu, din ședința plenară a consistoriului archidieceșan, ținută la 4 Iunie, 1883.

Miron Romanul m. p.,
archiepiscop.

Cum se face statistica în Ungaria.

Oameni, cari au avut puțin de a face cu foaia noastră și îi cunosc și mai puțin atitudinea și conduita, întâlnindu-se cu numărul acesta, s'ar pute să ajungă la credința, că voim să stărnim cu cuvintele din frunte curiozitatea cetitorului. Nici de cum. În statul, în care trăim astăzi e și greu a stărni curiozitatea prin o întrebare așa de „inofensivă”. Sânt altele mai grave, care în Ungaria sânt cu puțință și nu mai suprind pe nimenea. N'am avut așa dară alta de gând, când ne-am pus întrebarea de mai sus, decă să mai înregistrăm și să mai constatăm un lucru, care nu credem, că se mai întâmplă între oameni civilizați în toată lumea aceasta.

Este știut, că la anul 1880 s'a conseris populațiunea statului ungueresc mai în urmă. Este știut, că după datele oficiale a le biroului central de statistică din Budapesta, elementul maghiar este socotit preste 6 milioane și vre-o câteva sute de mii.

Cu cifra aceasta se face apoi paradă multă. Se scrie cu toate ocaziunile, că ea îndreptățește elementul maghiar, ca, relativ, cel mai numeros, între celelalte naționalități conlocuitoare, să aibă conducerea.

Cu toate că pentru conducere nu se cere nu-mai superioritatea numărului, ne indoim și în veracitatea cifrelor oficiale ale biroului statistic ungueresc.

Avem cuvânt să ne indoim în sinceritatea datelor biroului central statistic și avem cuvânt a presupune, că cifrele dela nici o populațiune din țările coroanei ungueresci nu sânt scrise esact.

Care este temeiul indoielilor noastre? Scurt și precis răspundem la întrebarea aceasta: Temeiul indoielilor noastre este modalitatea, după care s'a făcut statistica în Ungaria.

Ar fi prea îngreunător pentru cetitorii unui țiar a urmări în extenso modalitatea facerii statistice în Ungaria. Va fi de ajuns pentru un articol de țiar un exemplu. Lăsăm apoi pentru acei, ce se vor interesa și vor voi a urmări cu studiu modalitatea aceasta pe teritoriul întreg locuit de români, dela Tisa până la Carpați sau și mai departe, ca pe baza datelor rectificate să constate numărul populațiunilor.

Exemplul îl luăm dintr'un ținut *per excellentiam* românesc, ținut, care într'un comitat, în comitatul Uniadoarei, intrunesc vâile Hațegului, a Mureșului și Zarandul. Cea dintâiu este leagănul romanismului și al celei dintâiu civilizațiuni în fosta Dacie, cel din urmă, locul, unde s'au pus la cale (la Cebea în 1784) cea dintâiu mișcare românească spre a se da impuls renascerei naționalității române.

Comitatul Uniadoarei numera la sfârșitul anului 1880, 248.464. Dintre acestia români gr. orientali sânt 177,725, gr. cat. 48.381, la o laltă 226,106 suflete. Restul de alte naționalități, între care și maghiari, ar fi 22,358 în tot ținutul comitatului.

Statisticii *ex officio* fac alte socoteli. După ei români nu sânt decă 217,414. Ei din cele două confesiuni deosebesc suma de 8692 pe seama maghiarilor. Cu alte cuvinte, fac o repartițiune de procente, care români din comitatul acesta să o aducă jertă elementului domnitor.

Când s'ar susține, că ici sau colo, se află vre-un serb, croat sau rutean, care ar face parte din confesiunile, căror aparțin în comitatul acesta românii, treacă ducă-se. Atunci s'ar pute deosebi din cifra de mai sus 5, 10 sau și 100, noi nu ne sgărcim, căci, har Dlui, n'avem mult, dar tot avem populațiune destulă, ca să nu ne demitem la numărarea străinilor în șirurile naționalității noastre; însă nu s'ar pute deosebi preste opt mii de suflete maghiare.

Ei bine, cum proced domnii, ca să pisce din populațiunea română cu miile pe seama elementului domnitor?

FOIȚA.

Cristian Waldo

san

CĂILE NOROCULUI.

Roman de George Sand.

(Tradus de E. B.)

(Urmare).

„— Scumpul meu Goffredi, îmi dăse ei, eu regret, că te părăsesc așa în grabă și intristarea ce o simți dta, o simt și eu din toată inima. Puținele dule, care le-am petrecut împreună, mi-au ajuns a te cunoaște și a te prețui; însă, dta n'ai să te superi, nici să pierdi curagiul, pentru viitorul Dtale. El va fi frumos, dacă va fi folositor; căci, vești, eu am să-ți vorbesc într'un limbaj de tot opus limbajului lumii, a cărui înțeles bun îl vei recunoaște, dacă vei urma sfaturile mele.

Alții îți vor dice: „Jertfește tot ambițiunii”. Eu îți dic: „Jertfește înainte de toate ambițiunea” precum o înțelege lumea, adecă n'ai grije de bogății, nici de renume; mergi de a dreptul spre unic scop, de a lumina pe semenii Dtale, nu împoartă, în ce condițiune și prin ce mijloc. Toate mijloacele sânt frumoase și nobile, dacă au scopul acela. Dta nu ești, decă un bărbat, și eu nu știu, decă un vră-

jitor! Să ridem de aceasta și să continuăm, fiindcă marionetele și fantasmagoriile ne servesc spre scopuri bune. Ceea ce-ți spun eu acuma, este secretul de a fi fericit, în toate pozițiile vieții. Eu nu cunosc decă două lucruri, și aceste două lucruri nu fac, decă una și aceeași prescripție; a iubi omenirea și a nu-și da nici de cum samă despre prejudețele ei. A desprețui eroarea, înseamnă a prețui omul, nu e așa? Cu secretul acesta te vei afla pururea îndestul de avut, și îndestul de vestit. Cât pentru timpul pierdut, ce-l regreti Dta, esci destul de tiner, ca să l recâștigi cu desăvârșire. Și eu am fost cam frivol, cam van de tinerețele mele, cam înfumurat de forța mea. Dară, după ce am risipit, cam nebunesc partea mea părintească și anii mei cei frumosi, ear' m'am ridicat, și acum merg. Eu sânt făcut bine și Dta încă. Eu lucrez două-spre-dece oare pe zi și aceasta o poate face ori și cine, care nu este neputincios sau suferind. Aruncă-te în studii și lasă plăcerea incapabililor. Ei nu o vor afla unde cred, și Dta o vei afla, unde este, adecă în pacea conștiinței și în eșercițiul facultăților nobile.

„Apoi, Comus făcu din banii recetei sale două părți, una mare și una mică: cea mică o opri pentru sine și cea mare o trimise la ospitele orașului. Eu am fost foarte surprins de simplicitatea și de veselie, cum întrebuița el banii, ca un om, datat a privi aceasta, drept datorința indispensabilă, ce n'avea să o ascundă, încât era de naturală. Eu m'am

muștră pe mine însumi, fiind-că toate ce a dă și a făcut aci dl Comus, era învățătura și practica scumpilor mei Goffredi. Așa, domnule Goeffle a predicat un escamator ambulant și a isbutit de a converti pe un improvisator de strade.

„Noi sosirăm la Paris; călătoria noastră ținuse trei luni de zile și eu mi-o amintesc, ca una din fa-sele cele mai plăcute a vieții mele. Pe drum eu nu-mi perdusem timpul, eu studiam cu îngrigare, natura și societatea, într'u cât ele sânt accesibile unui om, care, fără a fi specialist nu este mai slab la spirit decă altul. Eu îmi făcusem notițe; eu îmi închipuiam că în orașul literelor și a artelor nimic nu mi-ar fi mai ușor, decă a trăi din peana mea, de-oare ce aveam ceva a spune și simțeam în mine forța de a o spune.

„Noi intrarăm în marele oraș pe timp de toamnă, posomorit și trist. Eu nu-mi puteam închipui cum te poți deda la clima aceea și Guido se intrista și se descuragia dela început, vedând cu ochii. Noi ne luasem, foarte scump, o cameră mobilată, mică și miserabilă. Făcurăm ceva toaletă, desfăcurăm teatrul și pusem pe burattini într'o ladă încuiată. Noi voiam să vindem stabilimentul nostru, niscărui saltimbanc și nu făceam altceva decă umblam privind monumentele, spectacolele și curiozitățile capitalei franceze.

(Va urma).

Eată vre-o câte-va probe.

Bărcea mică este o comună curat română. Toți locuitorii comunei acesteia sunt gr. or. după religie și nobili, afară de învățătorul dela scoala de stat, care nu aparține nobilimei. Cu toate aceste comuna Bărcea mică a trebuit să dea 30 de suflete române pentru maghiari. Așa au „binevoit“ domni statistici.

Almașul se c este locuit numai de români gr. or. însă trebuie să contribuie și el la elementul maghiar cu 10 suflete.

Cristurul, fiind că conține și vre-o trei familii române renegate, cari nu sînt de religie gr. or. a trebuit să contribuie pentru elementul maghiar cu 45 de suflete.

Și așa merge mai departe. După cum au fost comunele, mai mari sau mai mici, au trebuit să contribuie, care cu 2, 4, 6—8 până la 45 și mai multe suflete, ca să se implinească suma de opt mii și ceva mai bine de jumătate.

Dacă așa vor fi urmat fabricanții de statistică în toate comitatele, și credem că așa vor fi urmat, precum mai credem, că în decursul timpului vom mai avea ocaziune să mai vedem, astfel de probe atunci nu e mirare că a rezultat cifra fictivă de peste 6 milioane de maghiari în toată Ungaria și Transilvania.

Numai, întărirea elementului maghiar, pe calea aceasta, e foarte problematică. La cea mai mică suflare de vînt compoziția măestrită cade și se spulberă.

Nu vor opri nici căderea, nici spulberarea imaginațiilor statistice, nici chiar exclamațiuni ca a lui Alesandru Balazs, membru al societății Kisfaludiane, care ar vră să cumpere și copii spre a cioplî din ei maghiari.

Tratamentul acesta al statisticii în favorul spoirii elementului maghiar însă naționalitățile n'ar trebui să scape din vedere. El să fie, din contră, un impuls, pe baza datelor, care se pot în ziua de azi erua mai cu înlesnire ca în trecut, a compune o statistică, care să ne dea adevărata oglindă a țerilor unguresci, cel puțin a ținuturilor locuite de români.

Revista politică.

Sibiu, în 8 Iunie

Afacerea dela Tisza-Eszlar sau desbaterea afacerii se desfășură în public înaintea tribunalului reg. din Nyiregyháza. „Pester Lloyd“, într'un articol de fond, dă afacerii însemnătate politică, dîcînd că admiterea cestiunii evreesci în Ungaria a făcut posibilă scornirea atacului dela Tisza-Eszlar. Interesant este, că după „P. Ll.“ în Ungaria „toată lumea face concesii terorismului și neadevărului.“ „P. Ll.“ concludă că „dacă (în Ungaria) nu va succeda suprimarea veleităților teroristice“, „în curînd se vor găsi și alte cestiuni“, care vor pune la probă edificiul statului, despre care tot „P. Ll.“ dîce, că nu e încheiat așa de tare și nu este așa de solid, ca să suspoarte toate agitațiunile.

„N. fr. Presse“, într'un articol mai lung, de pinge o icoană bine colorată despre impotența diplomației în cestiunea dunăreană, care, cunoscîndu-o guvernul din București, va rămîne neschimbat în atitudinea sa și după eventuala ratificare a cestiunii de cătră puterile, care au subscris protocolul din Londra.

Mergerea erudițiilor maghiari la Paris în luna viitoare o exploatează diarele franceze pentru a demonstra față cu Germania, cu „aliata noastră“, care are să ne spriginească contra Rusiei.

Poate de aceea curtea din Berlin a primit atât de cordial în zilele din urmă pe principele Bulgariei, protegiatul Rusiei, aliata presumptivă a Franciei.

În zilele aceste a avut loc în Paris un banchet, la care s'au ridicat toast pentru înfrățirea Franciei cu Italia.

Correspondențe particulare

ale „Telegrafului Roman“.

Săliște, 18 Iunie st. n. a. c. Azi s'a ținut, conform programei publicate, ședința publică arangiată de despărțământul al II-lea (Săliște) al reuniunii învățătorilor români din districtul Sibiuului în localitățile scoalei din loc. La ședința a luat parte un public numeros din loc și giur. Oaspeți din Sibiu încă n'au lipsit; în deosebi a fost bine reprezentat comitetul central al Reuniunii.

Programa a fost bine aleasă, executarea ei a fost promptă. Materialul cuvîntului de deschidere și al tractatelor: „Misiunea inteligenței române față cu popor“ și „Educațiunea în școală și familie“ a privit, în general luat, școala în rapoartele ei de-

osebite cu viața practică și a corespuns în general scopului urmărit de Reuniune.

Ne-ar fi plăcut însă, să vedem precisîndu-se mai bine scopul Reuniunilor, dacă era tocmai vorba de precisare.

Nu e de ajuns, ca cineva să absolveze oarecare curs pentru de a fi om de ispravă în sfera sa de activitate. Împregiurările din viața practică, sub a căror influență avem să trăim, ne arată pas de pas, că nu e suficientă comoara de cunoscînțe, ce ni-o am cîștigat în școală, și ne îndeamnă să învățăm și să ne apucăm de nou de studiu. Greutățile, ce le întimpinăm și de și ne arată, că și după ce eșim în viața practică avem să lucrăm sub conducerea noastră la dezvoltarea și cultivarea noastră proprie, voină a fi oameni de ispravă.

Scopul Reuniunilor învățătorești e în linia primă a ușuradezvoltarea și cultivarea aceasta, am dîce ulterioară, și învățătorilor, contribuind unul la dezvoltarea și cultivarea celuilalt. Asigurarea spriginului moral și material, ce compete cu drept cuvînt învățătorilor nu poate fi scopul principal, ci numai secundar al Reuniunilor.

Ne-ar plăce să vedem mai multă modestie și precauțiune la învățătorii nostri. Nu-i stă bine învățătorului a se pune pe pedestal de critic aspru, care nu-i compete. Învățătorul are înalta chemare a apropia toate elementele, din care se compune poporul, într'un întreg, ear nu a le opune pe unul în contra celuilalt. E regretabil a avea advocați, cari nu fac altceva decît storc nu mai bani de pe spatelul poporului și tind numai într'acolo să se înavuțească. Vor fi și de aceștia nu ne indoim. Dar frumos e oare, ca pentru excepțiuni să se arunce cu petrii asupra întregului stat advocațial? Va avea și cealaltă inteligență scăderile sale, dar se vor fi aflînd doară și de acei bărbați inteligenți, cari își implinesc cu scumpătate datorințele, ba cari fac pentru popor mai mult, de cât se poate pretinde dela ei. Sînt de acei bărbați inteligenți, cărora nu le face plăcere, ași trimbița faptele bune față cu poporul în lumea largă. Sînt bărbați, cari poartă cont de considerări, pe cari noi mai mici nu le înțelegem, și de aceea nu se girează înadins de conducători fără fac cât pot în taină, ca să nu scie stînga, ce face dreapta. Aceasta trebuie să le avem în vedere, înainte de ce ne exprimăm verdictul asupra inteligenței! Apoi trebuie să ne alegem bine locul criticii! Reuniunile nu ne oferă locul potrivit. Poporul nu cumpănesce lucrul. Îi răpesci încrederea, ce o are într'un om inteligent, i-ai răpit încrederea în întreg corpul inteligent. Consequințele, la cari te duce o astfel de procedură, sînt fatale.

Pe popor trebuie să-l înveți a-și sci formula pretensiunile, să fie consciu de drepturile și de datorințele sale; prescurtarea în drepturile sale o bagă de samă, fără a i-o mai spune. Prin o critică nechipsută sădăsci numai neîncredere în inima lui accesibilă. Școala are chemarea a nutri și dezvolta succesive conștiința poporului. Critica sau chiar criticarea n'are loc în școală. Învățătorul să fie în adevăr învățătorul cu cuvîntul și cu fapta: să fie model de iubire și de moralitate și religiozitate. Polemia și critica sînt seducătoare, te fac să aluneci de pe calea cea dreaptă, ceea ce învățătorului nu-i este permis.

Cît timp vom ține și va ține lumea la dezvoltarea istorică, școalele nu se vor pute emancipa de biserică. Basa creșterii și prin ea a scoalei, ca institut de creștere, e moralitatea. Temelia aceasta o oteră școalei biserică. Școala dătoresce deci recunoscînța bisericii. Conflictul între învățători și preoți aduce după sine conflictul între școală și biserică, îndată ce se întărită poporul, care constituie de fapt aceste două instituțiuni. Se constată un rîu în biserică și și aceea, că rîul provine dela preoți? rîul se poate delătura fără sumuțarea poporului. Un astfel de rîu mai ușor îl delătorează învățătorul prin purtarea sa de model.

Ne bucurăm, vîdînd pe învățătorii nostri activi și serioși, de aceea și recunoscam bucuros prestările, care îi caracterizează de învățători activi și serioși. Disertațiunea „educațiunea în școală și familie“ a fost bună și întru toate potrivită. Autorul se vede, că se ocupă cu ale scoalei. Corurile de bărbați arangiate și conduse de dirigentul d. G. Dima au dat ședinței lustrul.

Poesiile „Steaua României“ de V. Alecsandri și „Păstorul“ cîntate cea dintâi de elevii scoalei de repetiție din Galeș, a doua de elevii scoalei din Săliște au plăcut publicului. Tot asemenea și cele două poezii declamate.

Succesul a fost preste tot îmbucurător. Dacă, precum se vede, nu ne-am putut învoi cu toate, aceasta să nu descurăgieze pe membrii despărțământului Săliște a mai arangia ședințe publice. Cu cele

dișe ne-am creșut îndatorați în interesul cauzei, și o am făcut „sine ira et studio.“

Cuvînt de deschidere,

rostit de Nicolau Ivan, învățător în Săliște la ședința publică a despărțământului Săliște al Reuniunii învățătorilor români gr. or. din adunarea generală dela 18 Iunie a. c.

Onorată adunare generală! Stimatelor Doamne și Onorați Domni! Între toate instituțiunile, cari merită să fie un bun comun al tuturor oamenilor, școala ocupă locul prim! Este cunoscut, că nici o ființă nu vine pe lume în stare mai neajutorată, decît omul. El la prima s'a ivire esprimă prin plîns simțăminte de durere, cari stînesc în cei mai de aproape ai săi simțăminte de compătimire și îi face să-i vină în ajutor. Ajutorul acesta îl simte omul în toată viața sa.

Cu toate acestea părinții ca ființe muritoare, de multe ori îl părăsesc, și omul în starea lui plîpîndă are lipsă de consăngenii săi, cari să-i vină în ajutor, spre a-i ușura traiul vieții și al face vesel.

Mai de multe ori însă părinții trăesc, dar parte din nesciînță, parte din comoditate, parte impedeți de alte ocupațiuni, își încredințează ce au mai scump pe lume, își încredințează creșterea copiilor lor altor oameni — și așa se nasce școala, al cărei conducător este învățătorul.

Din încredințarea aceasta rezultă o mulțime de drepturi și datorințe reciproce.

Învățătorul, trebuie să se armeze cu toate cunoscînțele necesarii, spre ale pută preda elevului încredințat conducerii sale.

El trebuie să îmbogățească mintea elevilor săi cu sciînță și cu înțelepciune — și inima lor cu simțăminte bune.

El trebuie să le arete calea, care duce spre fericire (prin esemplul său. Red.); el să spună că este o dreptate eternă, care remunerează binele și pedepsește rîul.

El trebuie să le pună în o perspectivă clară faptele protopărinților lor, ca așa să stîrnească în ei amor de patrie și de ori ce instituțiune, care țin-tesce la fericirea lor.

El trebuie să priveghieze, ca elevii săi să fie curați, căci curătenia este un mijloc puternic pentru conservarea sănătății și a întăririi corpului.

El trebuie să aere pe scolarii săi, precum o mamă bună își apără copiii săi.

În fața acestor mari datorințe ale învățătorilor rezultă pentru ei două drepturi indispensabile și adevărate drepturi de a i se da spriginul moral și material.

Ambe aceste drepturi le reclamăm sus și tare, le reclamăm în fața lumii, în fața națiunii și în fața poporului*).

Eată motivul (nu singurul însă! Red.) din care am format Reuniuni, eată cauza (? Red.) din care consistoriul nostru a sulevat ideea de a se asocia învățătorii pentru de a-și asigura o pozițiune solidă și deamnă în societate, ca astfel să devină tot atâți factori însemnați la reînnoirea edificiului nostru cultural.

Devisa noastră va fi sântă!

Defectele umane ne vor da ocaziune să punem în lucrare principiile bune.

Vom priveghia, ca fie-carele să fie la postul său, ca sentinela, căreia îi este interdiș somnul!

Vom controla (adeacă îndrepta? Red.) faptele fiecărui (fără parțialitate), diligența o vom remunera și sprigină ear' pre cei slabi de ânger, vom căuta a-i întări și neputînd aceasta, vom căuta ai depărta din sinul nostru prin mijloacele legale. De azi încolo, nu vom mai suferi să conducă orb pe orb, pentru că atunci am comite păcatul sinuciderei proprie.

Reuniunea va combate lenea și egoismul aceste păcate spurcate spre a nu se respîndi și lua dimensiuni, ca astfel poporul nostru, dacă va învăța ceva rîu, cel puțin rîul acela, să nu-l învețe dela aceia, cari au datorința morală de a-i fi binefăcătorul.

Reuniunea noastră e tîneră, Doamnelor și Domnilor! ea se află la începutul vieții sale, e încă în fașe — dar Vă asigurăm că, ajungînd anii juneții se va consolida și întări, va cerne prin sita cea deasă tot ce nu e bun, și astfel plină de viață, — vîrsînd binefacerile sale prin membrii săi — la poporul nostru va deveni o instituțiune iubită și plăcută, ear nu considerată ca o instituțiune constisitoare și neproductivă.

De astădată vă rog să primiți produsele ei și ale membrilor ei de un modest și sficios început —

* Cu drept cuvînt! Lumea, națiunea și poporul cer însă ca învățătorii să le reclame acestea nu în „față“, ci după împlinirea conștiințioasă a „acestor mari datorințe.“

viitoriul, el este chemat să vă dovedească intențiunea, ce o urmărim — și cu acestea am onorul a declara ședința primă a despărțământului Săliște de deschisă.

Deva, la 16 Iunie 1883 st. n. În 27 Maiu a. c. juneia română din Deva a arangiat o petrecere de vară în favorul bisericii gr. or. din loc.

Cu această ocaziune a încurs, parte din prețul de intrare cu suprasolvirile marinimoase, parte prin contribuiri benevole și din alte părți, cu totul 228 fl. 92 cr. v. a. din care sumă substragând spesele obvenite de 71 fl. 92 cr. a. remas un venit curat de 157 fl. v. a. care sumă e menită spre continuarea lucrului de zidarie la menționata biserică.

Suprasolvirile sînt următoarele: dela D-nii H. Bermann 1 fl., George Baroș 3 fl., Ilarion Bantilovicu 30 cr., Iulian Katsinka 60 cr., Iusti Moldovan 60 cr., Gustav Frank 60., Szöllösy Imre 20 cr., Un credincios 60 cr., Francisc Taitshcek 20 cr. Ioan Ilic 20 cr., Lazár Farkas 60 cr., Ioan Moș 60 cr., Francisc Gyárfás 60 cr., Gavril Szentiványi 20 cr., Eduard Peschl 60 cr., George Pop 1 fl., Márkosy K. 20 cr. Ignat Imets 60 cr., M. Kenderesi 60 cr., Ant. Mihalovits 60 cr., Basiliu Corvinu 40 cr., Lazar György 1 fl., Kias Albert 60 cr., Miklós Lajos 60 cr., Isaie Moldovan 1 fl., Dr. Lazar Petco 1 fl., Frideric Zeitler 60 cr., Seiger jun. 20 cr., Kovács N. 30 cr., Dr. Paul Balogh 60 cr., Ioan Moga 60 cr., Boross Elek 1 fl., A. Olariu 60 cr., Ioan Lazariciu 1 fl., I. F. Nádasdi 60 cr. Ioan Papiu 1 fl., Dr. Miklos Horvath 60 cr., A. Ristó 1 fl., Ved. S. Laufer 40 cr., L. Oradean 60 cr., P. Cosma 10 cr., Carol Hidvégi 60 cr., Fr. Planer 60 cr., Grünvald 60 cr., Paul Isekutz 40 cr., Reichel 25 cr., I. H. Longin 1 fl., Siocander Niculae 20 cr., Lukats Gabor 20 cr., Niculae Costea 60 cr., Also Ignatz, ved. 60 cr., A. Tura 60 cr., A. Szöts cr., Carol Kibédi 20 cr., Ioan Stoica 1 fl., Fr. Dobai 60., G. Vraciu 60 cr., Nikita Rotistu 1 fl., George Nicoară 4 fl. N. N. 20 cr., Naláci 60 cr., Simion Horvath 2 fl., Antoniu Varadi 1 fl. —

Din alte părți ni s'a trămis, și anumit din Hunedoara dela dl Avram Pacurariu 1 fl.; din Sacarambu, dela Dni P. Piso 1 fl., S. Piso sen. 3 fl. Din Sibiu prin p. o. Doamnă Ioanna Bădilă: dela Maria Bădilă 1 fl. Maria Hanea 1 fl., Aureliu și Minerva Brote 2 fl., Eugeniu și Agnes Brote 2 fl., Iosephina Răuciu 1 fl., P. Cosma 1 fl., Sylvia Barcian 1 fl., Anna Moga 1 fl., George Dima 1 fl., Petru Drăgiciu 1 fl., Maria Cosma 1 fl., I. G. Barițiu 1 fl., A. Siulutiu 1 fl., Irene Trombițașiu 1 fl., O. Rusu 1 fl., Br. Popp 1 fl. Maria Roșca 1 fl., Radu Bălaș 1 fl., Elena Popescu 1 fl., Elena Măcelariu 2 fl., V. Roman 2 fl., Dela Simeria N. Sinc'a 1 fl., Din Zaran prin p. o. Dnul Francisc Ulain: dela F. Ulain 3 fl., A. Karácson, 1 fl., I. Pataki 1 fl., I. Kórmendi 50 cr., I. Porsch 50., C. Costi 1 fl., V. Damian 2 fl., N. Fugata 1 fl., I. Cutean 50 cr. George Bogdan 40 cr., G. Părău 1 fl., S. Piso 1 fl. L. Brădi 1 fl., Sacarian 50 cr., Dionisiu N. 1 fl., P. Truția 1 fl., T. Papp 1 fl., S. Borfa 40 cr., Oblt. Cucu 1 fl., I. Stoica 50 cr., I. Bubenik 1 fl., I. Adamoviciu 50 cr., P. Gligor 1 fl., I. Tisu 50 cr., A. Zeik 50 cr., Onițiu 50 cr., I. Russu 50 cr.

Comitetul arangiatori cuitând astfel sumele de suprasolviri, și contribuiri marinimoase, își ține de cea mai sintă datorie a mulțami, mult st. Dni și Doamne pentru benevolele ajutoare destinate întru înfrumțetarea casei Domnului, precum și celorlalți p. t. participanți la aceea petrecere, cari cu prezența lor ne-a onorat; ceea ce ne rogăm a fi luat la cunoștință.

Pentru Comitetul arangiatoriu:

Alesandru L. Hossu.

Alesandru Moldovan.

Rădăuți în 15 Iunie 1883. În „Zeitschrift f. d. österr. Gymn. 1883. II Heft pag. 139 se încheie recenziunea gramaticii lui Pumnul, revădute de D. Isopescul, cu următorul pasagiu: „Eine schlechte Grammatik muss in den Mittelschulen der Bukowina um so verderblicher wirken, als hier der arg vernachlässigte rumänische Sprachunterricht sich in den seltensten Fällen in den Händen eines Fachmannes befindet, da ein solcher gegenwärtig für jede Mittelschule nicht aufzutreiben ist. Und wenn das Vorwort der neuen Auflage von einer ganzen Commission von Czernowitzer Fachmännern spricht, so haben die gemeinten Fachmänner ihre Fachstudien wohl nur in der Schule der lieben Mutter absolviert. Andere Kenntnisse im Rumaenischen, als die ihnen dort beigebracht, besitzen sie leider nicht.“ (O gramatică rea în scoalele secundare din Bucovina trebuie să aibă efect cu atât mai stricacios, cu cât aici instrucțiunea în limba română, negleasă cu totul, în casurile cele mai rari se află în mâinile unui specialist, de oare ce întimpul de față atare om nu se găsește și dacă prefața unei edițiuni nouă amin-

tesce de o comisiune întreagă de specialiști Cernăuțeni, specialiștii aceia au terminat studiile lor speciale de bună seamă numai în scoala mamei lor iubite. Durere, alte cunoștințe în românească, afară de cele ce li s'au dat acolo nu au.)

Constatăm și noi cu durere, cumcă învățământul limbei românești e foarte negrit în scoalele mijlocie de aici din țeară, deși cei ce-l dau sînt români de origine.

Nepăsarea lor se arată marcat în două moduri mai întâiu ei înșiși, ca profesori, nu frecventează oarele învățământului, cum se cade, absentând cu totul sau propunând numai câte o jumătate de oară, ba adeseori stând în scoală chiar numai a pătrării de oară. Când absentează, lasă studenții în clasă, ca să facă nebunii, sau i lasă să easă din clasă, însă așa ca să nu simțească directorul. Apoi deși propun ceva, propun fără metodă și fără sistem; încât bieții studenți nu profită nimica.

Cine nu vede, câtă demoralizare rezultă din astfel de purtare?

Studenții, în loc să se deprindă a iubi limba mamei, a o scrie și a o vorbi bine, se învață a o desprețui!

Dară vorbind la drept profesorii aceia n'au, de unde propune ceva de „Doamne-ajută“, fiindcă pe de o parte limbă românească, ce o știu și o vorbesc ei, e limba nemțită, eară pe de altă parte nu-și bat capul a se profunda în studiul limbei românești și al literaturii ei, încât li se poate aplica cuvintele recensentului cu dreptul: „specialiștii aceia au terminat studiile lor speciale de bună seamă numai în scoala mamei lor iubite. Durere, alte cunoștințe în românească, afară de cele ce li s'au dat acolo, nu au.“

Noi le scriem acestea nu cu scop de înegrire, ci voim să constatăm și noi o stare de lucruri foarte tristă și daunoasă pentru românismul din Bucovina și urmează imperios, că cei ce sînt chemați să o remedieze. În genere dorim, ca să nu fim asurdiți cu vorbe multe și late, ci să vedem fapte salutari.

Proiectul de lege pentru scoalele medii.

În cele de până acum am publicat desbaterea asupra acestui proiect de lege în corpurile legislative ale Ungariei. Cetitorii nostri cunosc toate detaliurile, prin cari au trecut acest proiect de lege, cunosc și atitudinea bisericii noastre față cu proiectul. În cele următoare vom reproduce textul proiectului, devenit deja lege, după cum e primit de casa magnaților.

Proiect de lege, despre scoalele medii și despre calificarea profesorilor acelorora.

Capitulul I.

Organismul scoalelor medii.

§. 1. Sub scoalele medii se înțeleg în acest proiect gimnasiile și scoalele reale.

Problema gimnasiunii și a scoalei reale este a ajuta pe junime la o cultură generală mai înaltă și de a o pregăti la calificarea cunoștințelor mai înalte.

Gimnasiul desleagă această problemă cu ajutorul învățăturilor umaniste în toată direcțiunea, și mai ales cu a învățăturilor vechi clasice, scoala reală prin predarea mai ales a limbilor moderne, a matematicii și a științelor naturale.

§. 2. Atât gimnasiul, cât și scoala reală are 8 clase, cu tot atâtea cursuri anuale.

Esecțional se pot înființa și institute necomplete (§. 54) la nici un cas însă nu se pot înființa institute cu mai puțin de 4 clase.

(Modificarea Esc. Sale Miron Romanul:*) Esecțional se pot înființa și institute necomplete (§. 54) respective se pot susține; la nici un cas însă nu se pot înființa institute cu mai puțin de 4 clase).

Fără cele patru clase inferioare înființarea și susținerea claselor superioare nu se poate permite.

Institutele, cari sînt a se înființa din nou, se pot organiza dela prima clasă începând gradat; aceste (átmenetileg) pot fi cu una, două, trei sau patru clase, însă cel puțin până la patru clase trebuie să se întemple continuativ din an în an.

§. 3. Obiectele ordinare de învățământ în gimnasiu:

a) religiunea și morala;

*) Când s'a publicat desbaterea asupra §. 2 ne având qlariul steno-grafic al casei magnaților, am urmat numai qlarelor din capitală. Acuma însă se urmeze la acest loc motivele Escelenței Sale P. arhiepiscop și metropolit Miron Romanul: La §. 2. propun ca în a doua alineă după parantesă să se intercaleze: „respective se pot susține.“

Această modificare o voiu motiva pe scurt. Este lucru știut că în patrie sînt mai multe gimnasil cu 4 clase, a căror existență în interesul desvoltării publice e foarte de lipsă. Dacă nu se vor intercala în lege cuvintele propuse de mine, gimnasiile cu 4 clase de astăzi în înțelesul strîns al legii sînt a se sista, căci existența lor nu este asigurată nicăiri în proiect. Din aceste motive mi recomand propunerea.

Trefort Agoston, ministru de culte și instrucțiune publică:

Dacă e permis a se înființa gimnasil cu 4 clase urmează de sine că cele de până acum a 4 clase se pot susține. Aceasta e evident din conțestul proiectului. Mă rog să rămână textul original. Rămâne textul.

b) limba maghiară și istoria literaturii ei; afară de aceea în institutele, în cari limba de propunere nu este cea maghiară limba de propunere a institutului și istoria literaturii ei.

c) limba și literatura latină.

d) limba și literatura germană.

e) limba și literatura greacă.

(Modificarea Esc. Sale Miron Romanul:

e) cea mai întrebuințată limbă din provincie, și literatura ei dacă ia n'ar fi cea maghiară sau germană.)

f) geografie.

g) istoria Ungariei.

h) istoria universală.

i) precunoștințe filosofice (psichologie și logică).

k) matematică.

l) istoria naturală.

m) fizică și chimie.

n) geometria descriptivă.

o) caligrafie.

p) gimnastică cu privire la exercițiile militare.

Obiectele ordinare în scoalele reale:

a) religiunea și morala.

b) limba maghiară și istoria literaturii ei; afară de aceea în institutele, la cari limba de propunere nu este cea maghiară, limba institutului și istoria literaturii ei.

c) limba și literatura germană.

(Modificarea Esc. Sale Miron Romanul: între c) și d) o nouă alineă: cea mai întrebuințată limbă din provincie, dacă ea nu este maghiară sau germană.)

d) limba franceză.

e) precunoștințe filosofice (logică și psihologie.)

f) geografie.

g) istoria Ungariei.

h) istoria universală.

i) matematică.

k) istoria naturală și geologie

l) Fizică.

m) Chimie.

n) desennul geom. descriptiv.

o) Desennul liber.

p) Caligrafia.

q) gimnastică, cu privire la exercițiile militare.

§. 5. Dela învățarea obiectelor ordinare nu se poate dispensa; esecțiune se face din defecte corporale la gimnastică, la geometria descriptivă (partea tehnică) și la caligrafie.

Dispensarea o dă la raportul corpului profesoral ministrul de culte și instrucțiune publică, respective autoritatea supremă a respectivului institut.

§. 6 În planul de învățământ se va statorii dacă afară de obiectele ordinare e a se propune și altele ca estraordinare.

(Va urma.)

Varietăți.

* (Neplăceri pe calea ferată.) Călătorește omul jumătate Europa, și nu întâmpină atâtea neplăceri, câte i se pot întâmpla în Ardeal, în o călătorie de câteva kilometri. Era meșul nopții; în Alba-Iulia trenul avea să aștepte 15 minute. Pasagerii se îmbulzeau la cassă după bilete. Amploiatul de cassă cu o stângăcie obositoare împărția bilete, tândălinind cu fie-care persoană câte 3 minute. Mai mult însă bătea la ochi dărijitatea și îngâmfarea, cu care tracta pe pasageri, ca și când ar fi făcut o grație specială cu fie-care. Am fost martor când pe un pasager, ce voia ași cumpăra bilet pe classa a II-a, îl îndrumă cu un „kérem“ rēstit, ce semăna a „teremtette“, a merge pe cealaltă parte a cere biletul — măcar că la alți doi înainte dăduse biletul pe partea, unde se afla întâiu; în fine acel pasager trebui de nou a se întoarce pe partea, unde fusese, și unde amploiatul continuă a da bilete. Aci după mai multe repețite „kérem“, ce trebui să le mai audă dela amploiat — abia putu să capete biletul cerut și presupus de classa a II-a — care în cupeu se adevări, că este de classa a III-a. Aci nouă neplăceri. La stațiunea procsimă trebui să fie pregătit la aceeași manevră până ași scoate o $\frac{1}{4}$ cartă pentru completarea clasei III la II — ori dacă nu, poftim a călători pe classa a III-a. Cu totul altfel aflăm pe amploiații în țerile culte. Acolo amploiații arată cultură prin purtarea lor, și află omul o mulțămire în prevenirea amploiaților.

* (Mulțămire publică) aduce subscrișul confrăților p. t. dd Niculae Mircea adm. prot. 2 fl., Ioane Brotea paroch 1 fl., Ioane Popescu inv. 40 cr. Nicolau Brotea econ. 10 cr. N. Fontână 20 cr. Sofroniu Roșca paroch 1 fl., Comuna Ungra 1 fl. 10 cr. Ioan Suci paroch 50 cr., cu totul 6 fl. 30 cr., carii cu privire la starea ce i a causat un toc îngrozitoriu, prefăcând în cenușe toată averea, încât este astăzi remas pe uliță, au concurs cu ajutorul lor creștinesc.

Velțiu 17 Iunie 1883.

Vasilie Isailă m. p.,
paroch gr. or.

Afacerea dela Tisza-Eszlar.

Foaie „Függetlenség“ i se comunică protocoalele de fasonare luate cu Morit Scharf. Din protocoalele acestea reproducem și noi după numita foaie următoarele:

Depunerea întâia a lui Morit Scharf.

La Nr. 129/1882 al protocolului de fasonare luat de judele investigatoriu dela tribunalul din Nyiregy-haza la 20 Maiu 1882 în Tisza Eszlar.

Morit Scharf neagă a fi cunoscut pe Eszter Solymosi și a sci ceva despre modul, cum a dispărut. Atâta scie: în 1 Aprile 1882 (într'o Sâmbătă) și-au ales evreii din Eszlar un șechter. Locul alegerii a fost Ujfalu, în casa lui Iacob Süszmann. Și acestea însă le scie Scharf numai dela tată-său. În Sâmbăta numită s'au dus evreii în templu între 8—9 și s'au reîntors cătra 10 oare. După ameași s'au dus earăși în templu pe la 6 oare și s'au reîntors după 3 pătrare de oară.

La 8 oare a aprins Morit însuși luminile în templu, căci au venit Iacob Lichtmann, Iacob Romer, Iosif Einhorn și Iacob Süszmann, s'au dus în templu și au ramas acolo până pe la 10 oare. Morit Scharf a ascultat, fiindu-i interzisă intrarea în templu, la ușa din curiozitate. Asemenea și mama acestuia. Lui Morit i se pare, că bărbații numiți se certau, obiectul certei nu-i este întru toate cunoscut. Asemenea lucrul nu s'a mai întemplat de altcum nici odată de 4 ani incoace, de când tatăl lui Morit e servitor al templului. Se pare, că se tracta despre vândarea de rachiu.

Protocolul s'a cetit, verificat și subscris. D. u. s. Morit Scharf m. p. Iosif Bary m. p. jude investigator, Coloman Péczely m. p. cancelist.

Cu datul de 21 Maiu, 11 oare sara, scrie cancelistul Coloman Péczely judeului investigatoriu Bary, că Morit Scharf s'a insinuat de bună voie, spre a depune și că ar fi depus lucruri de tot interesante. În urma acestei scrieri s'a ordonat imediat investigațiune.

Notițele notariului judiciar, Péczely, referitoriu la depunerile lui Morit Scharf înainte de sosirea judeului investigatoriu.

Prea onoratului Domn Iosif Bary, jude investigator al Tribunalului reg. ung. din Tisza Eszlar, foarte grabnic.

„Ester Solymosi a venit Sâmbăta pe la 12 oare, în drumul său cătra casă dela Eszlar-Satu-vechiu (Altdorf), la casa părinților mei; tata o a invitat în casă, ca să ia sfeșnicul de pe masă. Ester Solymosi avea pe cap, când a intrat cu tatăl meu în casă, naframă cam purtată de culoare albă, ear după grumași o năframă de culoare roșie; ea purta un fel de frigiuri de culoare albă și un roc femeesc de culoare — dacă îmi aduc bine aminte — vînetă. Cum că pe fata o a chemat Ester Solymosi o sciu de acolo, că tatăl meu o a strigat (cîcîndu-i): Ester. Stăpâna fetei a fost muierea lui Andreiu Huri, căci întrebând-o mama, la cine locuesce, ea a respuns cu numele, că locuesce la muierea lui Andreiu Huri. La față arăta Ester Solymosi mai așa ca sora sa, Sofia Solymosi. Ester Solymosi aședă la cererea tatălui sfeșnicile așa, pe cum le luă de pe masa noastră pe șifon. După ce s'a coborît fata de pe scaun, se trimise din templu un cerșitor evreu spre a o chema acolo. Cerșitorul evreu prinse pe fata de mână și insistă să-i urmeze în templu. În tindă templului apucă cerșitorul evreu pe fată și o aruncă la pământ. Fata începu să se vaiete și să strige. Șechterii din Teglaș și Tarczal, cari erau deja de față trântiră fata la pământ, ear șechterul ce venise din T. Lök acum șechter în Tisza-Eszlar cu numele Solomon Schwarz tăia gâtul fetei și prinse sângele într'un blid roșu

de pământ; sângele îl vărsă, după ce se umpluse blidul, într'o oală.

Eu n'am fost în templu sub decursul acestora, ci m'am uitat de afară prin borta cheiei dela ușa templului. Tata n'a fost de față, ci a fost în casa noastră. După-ce au dus pe fata în templu, au încuiat ușa templului pe dinlăutru. În templu au mai fost de față afară de cei numiți mai sus: Samuil Lustig, Avram Braun, Lazar Weisstein și Avram Iunger. Pe fată o desbrăcaseră până la cămașă înainte de a-i tăia șechterul gâtul; fata era desculță. După ce nu se mai mișcă fata, îi legară grumașii cu o riză și o îmbrăcară eară. Șechterii ținură fata, cerșitorul evreu o desbrăcă; după ce a murit, a îmbrăcat-o earăși cerșitorul evreu. După ce s'au întemplat acestea, m'am dus la tata și la mama în casa noastră și le-am povestit, că au omorît pe fata; mama mă opri a mai spune cuiva ceva din cele vădute. La întrebarea lui Retsky: Scie tatăl tău, că pe fată o au omorît? a respuns Scharf: Densul o scie, căci eu i-am spus că pe fată o au omorît. „Acestea le-am depus fără nici o silă.“ Morit Scharf m. p.

Morit Scharf a fost ascultat după aceasta la 22 Maiu la 1 1/4 oară după meșul nopții în Nagyfalu în casa comisariului de siguranță Andreiu Retsky din partea judeului investigator. Protocolul luat sună astfel:

— Ai cunoscut D ta pe Ester, fata muierei lui Ioan Solymosi? Dacă da, spune-mi cum era.

— Eu cunoseam pe Ester Solymosi din vădute, însă numai așa, că sciam, că e fata lui Solymosi. Pe fata cea mai mare, pe Sofia o cunoseam bine. Ea locuia în timpul din urmă la Hermann Rosenberg, înainte de aceea la Albert Papp și se obișnuia a cerceta pe tatăl meu, care e pantofariu. Pe sora cea mai tineră o cunoseam numai din vădute, ea era mai așa, ca sora cea mai mare, era însă ceva mai mică de stat.

— Cum era îmbrăcată atunci Ester, și avea ceva în mână, când a intrat în casă?

— Ea avea pe cap o năframă albă purtată, la grumași o năframă roșietică, purta nesce frigiuri deschise și un roc vînet. În mână ținea o năframă vechie galbină, în care se afla, precum am observat, după ce a pus-o pe masă, un fel de peatră de vâpsit. Tata o întrebă, unde a fost și ce duce în năframă. Ea răspunse, că a fost în bolta lui Kohlmayer, trimisă fiind de muierea lui Andreiu Huri, la care servia, ca să aducă vâpseală:

— Au cunoscut părinții D-tale pe Ester?

— Ei o au cunoscut, căci o strigară atunci pe nume. De acolo am scit și eu, că o chiamă Ester.

Până atunci sciam numai atâta, că e fata muierei lui Solymosi și sora Sofiei și că servește la a lui Huri.

— Ce se întemplă cu Ester în Sâmbăta aceea, în care veni în casa tatălui D-Tale?

— La rugarea tatălui meu luă sfeșnicile de masă și le puse, după ce se sui pe un scaun, peșifoneriu.

— Cine se afla pe atunci în casă?

— Tata, mama, fratele meu mai mic Șamu, sora mea cea mai mică Rózi și eu.

— Ce se întemplă mai departe cu Ester?

— După ce au aședat cele 5 sfeșnice pe șifoneriu, intră în casă un cerșitor evreu, care venise la noi încă în ziua premergătoare cu două cerșitoare și cu un băiat în etate de 2—3 ani și rămase la noi dimpreună cu aceștia până Duminecă dimineața. Cum l'a chemat pe cerșitoriu, nu sciu, sciu numai atâta, că a venit din Lök, era de statură înaltă, purta barbă neagră și era brunet. Acesta țise cătra Ester se meargă cu el în Sinagogă. Ne cîcînd Ester ba, cerșitorul o prinse de mână și o duse din casa noastră.

— Ați urmărit D-Voastră, D-Ta și părinții D-Tale pe cerșitoriu?

— Părinții mei au rămas în casă, eu însă am urmărit pe cerșitoriu și l'am vădut intrând cu Ester în Sinagogă. După cât-va timp aușii vaete în Sinagogă, aușii strigând de două sau trei ori după ajutor, așa ca și când ar fi strigat cine-va: „Ajutoriu, oameni buni!“ Atunci mă repeșii la ușa dela Sinagogă, aceasta era însă încuiată. Mă uitaiu pe borta cheiei și, fiindcă cheia nu era în zar, observaiu, că Ester zace la pământ în camașă, pe când hainele îi erau pe masă. Șechterii străini din Teglaș și Marczați și cerșitorul ținură pe fata apăsată la pământ și șechterul nostru de acum, Solomon Schwarz, îi tăia gâtul cu un cuțit, care era ceva mai lung și cu mult mai lat ca un cuțit obișnuit de masă.

Acesta făcu o tăietură la grumazi. Șechterii străini și cerșitorul ridicară pe fată în sus, Solomon Schwarz, ținu unul după altul două blide sângerate sub capul ei. În blidele acestea a curs sângele, pe care-l vărsară mai târziu într'o oală. Apoi îmbrăcară pe fată eară. Până ce o îmbrăcară mai veniră încă alți patru evrei din internul Sinagogei. Samuil Lustig, Avram Breuer, Lazar Weisstein și Adolf Jünger și se aședară giur impregiurul corpului fetei. Atunci mă dusei în casă și povestii părinților mei despre cele ce am vădut. Aceștia s'au fost aședat tocmai la masă și au fost început să mănca. După ce începusem să povestesc, îmi țise mama, să tac.

— Te-ai mai dus Dta după aceea în Sinagogă?

— Nu, eu am mâncat de prânțiu cu părinții mei, pânăce cam după o oară veni cerșitorul evreu din sinagogă și îmi țise, să încui ușa. Eu eșiiu afară și vădui, cum se îndepărtară șechterii din Teglaș și din Tarczal și Solomon Schwarz cu ceilalți patru evrei. Eu afai cheia în tindă și fără a mă uita în interiorul sinagogei eșiiu afară încuind ușa din afară. În tindă numai vădui corpul lui Ester, nu vădui nici urmă de sânge.

— Unde ai dus D-Ta apoi cheia?

— În casă și o acățaiu de cuiu.

— Cât timp a stat cheia acolo?

— Până la 5 oare d. p. atunci eară am descuiat ușa. Mai întâiu veniră cei trei șechteri și fostul Șechter Emanuel Taub, Herman Rosenberg și Iacob Süszman. Mai târziu veniră și alții, de acărur nume nu-mi mai aduc aminte.

— Unde au ascuns cadavrul lui Ester?

Aceasta nu o sciu.

— De ce nu le-ai spus D-ta acestea la prima D-tale ascultare?

— M'am temut, că tata mă va alunga apoi din casă.

— Ce te-a îndemnat pe D-ta eri, când ai venit cu comisariul de siguranță și cu un alt domn în Nagyfalu, să depui? Te-a amenințat cineva sau doară te a silit cineva?

— Nu m'a amenințat și nu m'a silit nimenea, ci după cină era, când îmi țiseră domnul comisariu de siguranță și celalalt domn, că le pare rău, că eu am să vin în temniță, să spun numai adevărul și nici mie, nici tatălui meu nu se va întempla nimica. Eu mi am tras sama și m'am decis să spun, de bună voie adevărul. Aceasta o am și făcut.

Se cetesce, verifică și subscie.

Morit Scharf m. p.

Iosif Bary m. p.
jude investigator.

Loterie.

Sâmbăta 16 Iunie n. 1883.

Timișoara:	55	24	26	6	59
Viena:	68	60	42	40	87

Mercuri 20 Iunie n. 1883.

Brün:	69	11	51	9	10
-------	----	----	----	---	----

Nr. 146.

[426] 2—3

CONCURS.

Pentru întregirea parohiei de a III-a clasă Bățalariu cu filia Bretea română în protopresbiteratul gr. or. al Hașegului, se escrie a doua oară concurs cu termenul de 30 zile dela prima publicare în „Telegraful Roman.“

Emolumentele sînt:

a) Dela parochia Bățalariu:

1. Folosirea a 1 1/2 jug. pământ arătoriu și fînaș.

2. Dela fie-care fum de casă — în număr de 70 fumuri câte o ferdelă, — măsură de 30 litre cucuruz sfărmit în boambe.

3. Dela fie-care fum de casă: o ți de lucru.

4. Stolele satorite în Sinodul parochial la 23 Maiu 1882.

b) Dela filia Bretea română: 5. Folosirea cimiteriului și 400 stângini cuadrați pământ arătoriu.

6. Dela fie-care fum de casă în număr de 40 fumuri, câte una ferdelă de 30 litre, cucuruz sfărmit în boambe.

7. Dela fie-care fum de casă câte o ți de lucru.

8. Stolele îndatinate, satorite în sinodul parochial la 30 Maiu 1882.

Doritorii de a ocupa acest post au ași așterne suplicile lor instruite conform prescrișelor statutului organic și ale regulamentului pentru parochii până la termenul sus amintit.

Hașeg, 27 Maiu 1883.

În conștelegere cu comitetul parochial.

Ioan Rațiu m. p.,
protopresbiter.

Nr. 583.

[425] 2—3

Anunțiu.

Luni în 30 Iulie a. c. st. nou la 9 oare din ți se va esarînda pe calea licitațiunei moara alodială cu 6 petri pe timp de 3 ani începînd din 1 Octomvre 1883 până la 30 Septemvre 1886 și dreptul de crăjmărit pe 6 ani începînd din 1 Ianuarie 1884 până la ultima Decemvre 1889 în cancelaria comunală, loco Lanerem.

Punctele de licitare se pot ceti în oările de cancelarie în cancelaria comunală.

Lanerem în 12 Iunie 1883.

Primăria comunală.

Publicare de licitațiune.

Vineri în 22 Iunie 1883 dimineața la 10 oare se vor vinde licitîndu în casa de sub Nr. 25 strada Urezului cuptoare, uși bune de întrebunțat, feresti, zaruri.

[427] 1—1

„Furnica“ cassă de economii în Făgăraș.

După ce în adunarea generală constituantă diu 15 Iunie a. c. sau votat statutele societății spre ași pute societatea începe activitatea, sînt provocați prin aceasta Domnii acționari, ca în termen de 30 de zile dela adunarea generală, adevă până la 14 Iulie a. c. st. nou se binevoiască a plăti a doua rată cu câte 20% de fie-care acțiune, la mâna Domnului cassar, Niculae Cosgarea în Făgăraș.

Făgăraș, 16 Iunie 1883.

Aesandru Micu m. p., Ilariu Duvlea m. p.
președinte.

Niculae Cosgaria m. p.,
cassar.

[428] 1—1